

vzorec za tovrstne raziskave (izkopavanja v letu 1957 in 1965), trajala pa je od konca 3. stol. do 60 let 4. stol. Nato prikaže še druga grobišča, ki sodijo k tipu Wessling ter nekropolo v Göggingenu.

2. Grobišča utrjenih naselbin v notranjosti Bavarske (Altenstadt, Valley itd.).

3. Nekropole vojaških postojank na Illerju in Donavi (Günzburg, Burgheim itd.).

4. Grobišča v Augsburgu — (glavno mesto province).

Zadnji sestavek v tem poglavju, kjer na podlagi prej zbranega gradiva, Keller podaja prispevke k absolutni kronologiji, je tudi razdeljen v manjše dele, ki še enkrat obravnavajo kronološko vodilni material. V moških grobovih so to čebulaste fibule in pasne garniture, v ženskih pa različne vrste nakita. Ko govori o čebulastih fibulah in pasnih garniturah kot znaku dignitete, ugotavlja, da se verjetno kaže višji položaj nosilca le v dragocenosti materiala. Izvor in razprostranjenost provincialno rimskega materiala iz obravnavanih najdišč je predvsem omejena na bližnje province (ob levem bregu Rena, Raetia I., Noricum, podonavske province). Med obravnavanimi najdbami je opazen tudi inventar germanskega izvora, težko je pa reči ali je to vpliv domačega substrata ali pa trgovskih vezi z desnim bregom Rena. H germanski zapuščini 4. stoletja prišteva Keller fibule z gumbom na loku, troredne glavničke, spone v obliki živalske glave, železne pasne spone, del keramike. Po pasnih garniturah je določeval tudi grobove vojščakov.

V predzadnjem sestavku v tem obširnem poglavju — grobišča — je avtor združil zgodovinske podatke in arheološke ostaline ter ugotovil na južnem Bavarskem tri naselitvena obdobja; prvo od padca limesa do utrditve oblasti za časa Proba in Dioklecijana (260—280) drugo od Dioklecijana do vpada Juthungov 357. leta in tretjo po invaziji Juthun-

gov do konca rimske oblasti v Retiji okoli l. 400.

V zadnjem sestavku Keller obravnava problem kontinuitete v zgodnji srednji vek. Analizira vsa dosedanja mnenja (od H. Zeissa dalje) in kljub pičlim dokazom (protiargumenti so pomanjkanje historičnih virov, za čas po l. 400, prenehanje obtoka novcev, izselitev dela prebivalstva), postavlja hipotezo, da so v začetku 5. stol. na tem ozemlju že naseljeni prvi Alamani.

V naslednjem poglavju je podal pregled uporabljene literature, nato pa seznam grobišč na Bavarskem (z najnunejšimi podatki in literaturo), pregled najdišč čebulastih fibul po Kellerjevi razporeditvi tipov (upoštevane evropski del rimskega imperija ter severna Afrika) in pregled najdišč zapestnic in torkvesov z zankami. Izdelal je tudi katalog bavarskih poznoantičnih nekropol južno od Donave, z opisom grobov in literaturo, ob koncu knjige je 50 tabel poznoantičnega materiala.

Delo je nedvomno zelo dobro strokovno napisano in tehnično skrbno izdelano. Zanimivo, da med obravnavanim poznorimskim inventarjem ni nobene indikacije, ki bi kazala vplive krščanstva. Sam material in avtorjeve ugotovitve pa bodo prav gotovo koristile pri vrednotenju našega gradiva iz tega obdobja.

I. Rajterič-Sivec

Shqiperia arkeologjike. Universiteti Shteteror i Tiranes, Institutit i Historise dhe i Gjuhesise Sektori i Arkeologjise, Tirane 1971 (11 strani teksta v albanškem, francoskem in angleškem jeziku, 139 barvnih fotografij).

Albanska arheološka literatura nam je žal težko dostopna, čeprav bi nam bila glede na geografsko bližino in s tem komparativnim materialom zelo dobrodošla. Zato nas je tem bolj presenetila

pričujoča knjiga — po tehnični plati enakovredna solidnim evropskim izdajam — ki podaja pregled arheoloških obdobij od neolitika do zgodnjega srednjega veka. Namen dela je predvsem na popularen način predstaviti svetu povojne dosežke albanske arheologije.* Pred drugo svetovno vojno so se z arheološkimi raziskovanji na albanskih tleh ukvarjali le tuji raziskovalci (Nopcsa, Ippen, Traeger, Ugollini itd.). Zdaj pa ima Albanija vrsto domačih raziskovalcev in strokovnjakov, ki skušajo popraviti zamujeno.

Pregled arheoloških obdobij pričenjajo z mlajšo kameno dobo (pred vojno je bil odkrit tudi paleolitik). Iz tega časa sta najpomembnejši lokaliteti Maliq barje in Kamnik jugozahodno od Prespanskega jezera, naseljeni od kasnega neolitika do pozne bronaste dobe. Izkopavanja tumulov na Pazhok planini (srednja Albanija) so pokazala način gradnje teh posmrtnih bivališč v bronasti dobi, podobni tumuli z bogatim inventarjem železne dobe pa so raztreseni tako po severni (Kruma, Keneta) kot po južni Albaniji (Vodhina). Na osnovi rezultatov izkopavanj na tumulih Vajza in Pazhok so albanski arheologi mnenja, da je že bronzastodobna kultura ilirska ter da se že v času začetka Iliri formirati v plemena na tem delu Balkana. Zelo intenzivna raziskovanja posvečajo raziskovanju železne dobe — času razcveta ilirske kulture — kar je razumljivo saj je poreklo albanskega naroda ilirsko. Raziskujejo tako nekropole kot utrjena gradišča. Pomembna odkritja se nahajajo v dolini reke Mati, Vajzi in zgornjem Dropullu. Od 4. stoletja pr. n. št. dalje začno dobivati številne ilirske naselbine in gradišča poteze pravih urbanih centrov (Skodra, Lissos, Amantia, Phoinike itd.). V ekonomskem

in kulturnem življenju južne Ilirije so igrala najpomembnejšo vlogo velika obalna mesta Dyrrachion, Apollonia in Bouthroton, glavna mesta helenistične kulture na tem ozemlju. Vendar se čuti vpliv ilirske kulture iz zaledja in tako je južni predel, obogaten s helenistično kulturo, obdržal v času rimske okupacije svoj ilirski karakter, medtem, ko je slabše razviti sever podlegel osvajalcem.

Albanski arheologi intenzivno proučujejo grško in rimsko kulturo v primorskih mestih, kajti le tako lahko dobe popolnejšo sliko simbioze helenistične in ilirske kulture. Podrobneje so opisani spomeniki velikih mest Apollonije in Dyrrachija; po vojni so intenzivno raziskovali urbanizacijo in nekropole Bouthrota in Oricha.

Ker je zgodnesrednjeveška arheologija tesno povezana z začetki albanske nacionalne zgodovine, ji seveda posvečajo veliko pozornost. Materialna kultura 7.—10. stoletja t. i. Koman ali Kalaja Dalmaces kulture, ki je bila pred vojno poznana iz nesistematično raziskanih in parcialno objavljenih nekropol Kalaja Dalmaces in Kruje, je sedaj dobila popolnejšo podobo z novimi sistematsko izkopanimi nekropolami Kruje, Bukel, Shurdhah, Lezha itd. ter naselbinskimi objekti na utrjenih gradiščih Varosh in Stellush ob reki Mati, Shurdhah in Linu. Ta kultura je nastajala iz več komponent — avtohtoni ilirski substrat (bizantinski kronisti ga imenujejo Albanci) je v novi politično ekonomski situaciji sprejemal in po svoje oblikoval tuje elemente tj. bizantinske in morda slovanske (prim. še J. Filip, *Handbuch* 1 [1966] 620).

I. Rajterič-Sivec

* Moti nekaj napak v podpisih k tablam, posebej pri tolmačenju grških epigrafskih tekstov, pri definiciji grške keramike in pri opredeljevanju nekaterih predmetov tvarne kulture in umetnostnozgodovinskih stvaritev.

Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung, Band 83 (1968). Verlag Gebr. Mann, Berlin, velika 8°, 322 str., 140 tabel, 8 prilog, risbe med besedilom.